

גְּלִיזֹן שְׁבוּעֵי מַבִּית 'תְּנִי אֲמוֹנִים'

פֶּרֶשֶׁת וַיִּשְׁלַח תִּשְׁבֵּ"ה שָׁנָה י | גְּלִיזֹן מִס' 560

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

אֶת מַאֲבָקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ עִם שָׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו, בְּמַהֲלָכּוֹ פָּגַע הַמֶּלֶךְ בְּכָף יָרְכוּ שֶׁל יַעֲקֹב אֲף כִּי לֹא יָכַל לוֹ, הַנְּצִיחָה הַתּוֹרָה בְּזִכְרוֹן הָעַם לְדוֹרוֹת בְּכָף שֶׁאִסְרָה עֲלֵינוּ לֹאכֵל אֶת

גִּיד הַנֶּשֶׁה, כִּכְתוּב בַּפְּרִשְׁתָּנוּ (בְּרִאשִׁית לֵב לֵב): "עַל
כֵּן לֹא יֵאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה אֲשֶׁר עַל כַּף
הַיָּד: עַד הַיּוֹם הָאֵל.".

בַּעַל סֵפֶר הַחֲנוּךְ (מִצְוָה ג) מֵאִיר עַל כֶּף נִקְדָּה מַעֲנִינָה: אֲסוּר אֲכִילַת גִּיד הַנֶּשֶׁה לֹא בֹא רֵק לְהִזְכִּיר מַעֲשֵׂה שָׂהִי, אֲלֵא לְהַרְעִיף עֲלֵינוּ טַלְלֵי נְחֻמָּה: אֲנִי, זֹרֵעַ יַעֲקֹב הַסּוֹבְלִים מְדִידַת אֲמוֹת הָעוֹלָם הַקָּמִים לְכֻלּוֹתָנוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר: לְהַבְטִיחַנוּ כִּי כִּשְׁם שֶׁלֹא הִצְלִיחַ מֵלֹאכֹו שֶׁל עֲשׂוֹ לְהַכְרִיעַ אֶת יַעֲקֹב, וְאִפְּשֵׁי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּפְסָאָהוּ מִמִּכְתּוֹ, כֶּף לֹא יַעֲלֶה בִיד אֲמוֹת לְהַכְרִיעַ אֶת זֶרְעִי, וְעוֹד יָשׁוּב הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיוֹשִׁיעֵנו מִצְרוּחֵינוּ.

אך זאת עלינו לַתת אֶל לִבֵּנוּ: יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא גָבַר
עַל הַמֶּלֶאךָ בְּזֻכּוֹת כְּחוֹ הַגּוֹפֶנִי, כִּי אִם בְּכֹחוֹ הַרוּחָנִי,
הֵלֵא הוּא "קוֹל יַעֲקֹב", וְאַף הִלָּקַח הַיִּלְמַד לְדוֹרוֹת
הוּא אָפֹא כִּי אָנּוּ, וַיִּרְעוּ, נוֹכַל לְאוֹיְבֵינוּ בְּכֹחַנו
הַרוּחָנִי.

כלפי מה הדברים אמורים?

בַּתְּחִלַּת פְּרִשְׁתָּנוּ מֵאֶרֶץ הַכְּתוּב כִּי טָרָם פְּגִישָׁתוֹ עִשׂוֹ עֶמֶד יַעֲקֹב וְנִשָּׂא תַּפְּלָה (שֵׁם יב): "הַצִּילֵי נָא מִיָּד אֲחִי מִיַּד עִשְׂוִי כִּי יָרָא אֹנְכִי אֹתוֹ פֶּן יָבֹא וְהִכְנִי אִם עַל בָּנִים". בְּעָמְדוֹ עַל נִסְחַת תַּפְּלָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, מִגְּלוּת הַמְּצֻלָּה עֲמֻקּוֹתֵי נַפְשׁוֹ בְּאֶמְרוֹ "נָא מִיָּד אֲחִי" רָאשֵׁי תַּבְשׁוּת אֲמָן, כֹּן יַעֲקֹב אֶל זְכוּת עֵינַת אֲמָן, וּמְחַלֵּת בְּשֵׁשׁ לַהֲצֵל מִיַּד עִשׂוֹ אֲחִיו.

הַשְׁבֵּתִי הַלּוֹסִיף וְלוֹמַר, כִּי אֲכֹן מִצְאֵנוּ רָמֶז בְּכַתּוּב הַשְּׁזֹכֶת עֵינַי אִמֵּן הִיא שְׁעֵמֶדָה לַיַּעֲקֹב לַעֲמֹד בַּגְּבוּרָה מִלִּשְׁרֹר שֶׁל עֵשָׂו. שָׁפֵן אֵת כְּשִׁלּוֹן מֵאֲבֹקֵי שֶׁל הַמֶּלֶךְ מֵתָרַר הַכְּתוּב (שׁו"כ בַּמִּלִּים: וְיִרְאָה כִּי לֹא כֵל לֹו, וְהַתְּבוּחַת לֹא כֵל"ל בְּגִמְטְרִיָּה אִמֵּן.

בענין זה ראוי לשוב ולהזכיר את דברי ה'תנא דבי אליהו' (רבה יא), הפולמוס כי אכן כפי הנרמז כאן, עגית אמן היא שעומדת לנו להנצל מידי אויבינו, ואלו דבריו: "בזכות מי הקדוש ברוך הוא נפרע ישראל מאמות העולם? בבני אדם שהם מושכים ומעריבים לבית הכנסת ולבית המדרש ועונים אמן".

נִתְחַזַּק בַּעֲבֵית אָמֹן, וְשָׂפִים מִדֵּי בָקָר לַעֲנוֹת אָמֹן
אֲחֵר הַמִּבְרָכִים בְּבֵית הַפִּנְסָה וּבִזְכוֹת זֶה יָרִים
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת קִרְגֵּנוּ וַיִּפְּלוּ אוֹיְבֵינוּ לְפָנֵינוּ,
אֲמֵן וְאֲמֵן!

בְּקִרְיָאֵת "פִּי לֹא יִכָּל לוֹ"
שַׁבַּת שְׁלוֹם,

278 ז"ב מכאן ל"א.

פְּנִינֵי תַּפְלָה בַּכֶּדֶשׁ

וַיֵּצֵא אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֹדְנֵי לְעִשָּׂו
כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִמָּךְ לְבִן גִּרְתִּי וְאַחֵר עַד
עֲתָה" (לב ה)

דַּרְשׁ הַרְבֵּי ר' אֱלִימֶלֶךְ מְלִיז'נְסְק:

בְּרָצוֹת הַצִּדִּיק לִמְנֵעַ מֵהִמָּסְרֵגִים לַעֲצֹר
בְּעַד תַּפְּלוֹת מִלְּהֶתְקֵבֵל, מִתְּפַלֵּל הוּא
בְּאִפֹּן שֶׁתַּפְּלוֹתוֹ תִּשְׁמַע כְּדִבּוֹר הַמִּכּוֹן
לְבֹן שִׁיחוֹ, וּכְדִבְרֵי נִחְמָה הַנְּבִיא (ב ד-ה,
רָא מֵהֵרֵשׁ"א וְיֵה ג ב): "וְאֶתְפַּלֵּל אֶל אֱלֹקֵי
הַשָּׁמַיִם; וְאָמַר לִמְלֶכֶךְ".

אֲפִי יַעֲקֹב נִהְיָ כָּךְ וְעַל כֵּן הוֹרָה לַמַּלְאָכִים:
 "כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי" - בְּאִמְרֵתְכֶם תִּכְנוּ
 לַהֲמִלֵּץ בְּעַדִּי לִפְנֵי אֲדֹן הַכֹּל, אוֹלָם
 כִּדִּי לִמְנַע מִהִמָּקְטָרִים מְלַעֲכָב בְּעַד
 תַּפְלִתְכֶם, אֲמָרוּ זֹאת בְּאָפֶן שִׁשְׁמְעוּ
 כַּמְכוּנִים "לַעֲשׂוֹ".

אָף אַת הַמִּשָּׁךְ דָּבָרִי יַעֲקֹב יֵשׁ לְפָרֶשׂ
בְּמִשְׁמָעוֹת כְּפֹלָה - כְּתַפְּלָה לְשָׁמַיִם
וּכְדָּבוֹר לְעֵשׂו. שֶׁכֵּן אֶת הַלְשׁוֹן: "עַם
לְבָן גֵּרִית" מִפָּרֶשׂ רִשׁ" בִּשְׁנֵי אָפְנִים:
א. "גֵּרִית" הוּא מִלְשׁוֹן "גֵּר", לוֹמֵר כִּי
בִּשְׁהוּתוֹ אֶצֶל לְבָן נִשְׁאַר יַעֲקֹב גֵּר וְלֹא
נִתְקַיְּמָה בּוֹ בְּרִפְתֹּ אָבִיו; ב. "גֵּרִית"
בְּגִימְטְרִיָּה תַרְגִּי"ג. יֵשׁ לוֹמֵר כִּי בְּאָפֶן
הָרִאשׁוֹן מִתְפָּרְשִׁים הַדְּבָרִים כְּמִכְנֻסִים
אֶל עֵשׂו, כְּדִי לְשַׁכֵּךְ אֶת חֲמָתוֹ עַל
לְקִיחַת הַבְּרִכּוֹת. וְאִלּוּ בְּאָפֶן הַשֵּׁנִי זֶה
אֲמִירָה הַמְּכַנֶּנֶת כָּלפִּי שְׂמִיא, לְהַמְלִיץ
טוֹב עַל יַעֲקֹב שֶׁעַל אָף עֲשָׂרִים שָׁנוֹת
מְגוֹרִים בְּמַחֲצַת לְבָן הָרָשָׁע לֹא לָמַד
מִמַּעֲשָׂיו וְשָׁמַר עַל תַּרְגִּי"ג מַצּוּוֹת (נִעַם
אֱלִימֶלֶךְ).

נהפך הכל לטובה

וַיֹּאמֶר אֱמֹרֶת הַיֵּטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ וְשִׁמְתִּי אֶת
זֶרַעַךְ בַּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִסְפֹּר מֵרֹב" (לב ג)

בְּמִסְכַּת בְּרִכּוֹת (ס ב) מוֹבֵאת הוֹרָאָתוֹ
הַיְדוּעָה שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא: "לְעוֹלָם יְהִי
אֲדָם רִגִּיל לְיוֹמָו: כֹּל דְּעֵבִיד וְרַחֲמָנָא
לְטַב עֵבִיד." וְאָמְרוּ צַדִּיקִים, שְׂכָאֲשֵׁר
אֲדָם מַצְמִין בְּכָּךְ בְּכָל לְבוֹ וְאָמְרוּ עַל כָּל
הַקּוֹרוֹת עִמּוֹ שֶׁהֵם לְטוֹבָה, אָזִי מִתְּהַפֵּךְ
אֲצִלוֹ הַכֹּל לְטוֹבָה (רָאה 'אֲגַרֵּת הַקִּדְשִׁי')

"המכין מצעדי גבר", אמן

משמעות מיוחדת.

וגוברת.

הילדה ברכה ברכת "שהכל" והאם ענתה אמן בכונה. אף אז החליטה הקטנה שעל האם לענות אמן גם אחר ברכת "בורא נפשות"... אחריה החליט גם אחיה לזכות את אמו בעניית אמן על ברכותיו שלו. אף שהאמן דחק עד מאד, ואף שדרך ארצה של כמחצית השעה עמדה בפניה, החליטה האם להמתין בסבלנות ולענות אמן על ברכות ילדיה.

"עוד כמה מלאכי אמן בודאי יוסיפו זכיות לרפואת בעלי", הרהרה לעצמה, "ובכלל, זוהי הזדמנות להמחיש לילדי את גדל ערכה של כל אמן ואמן", המשיכה האם להרהר.

דקות יקרות חלפו בטרם יצאה האם מן הבית, כשבדידה שקיות המכילות ממטעמי השבת, ומימינה ומשמאלה מתלולים מלאכים צחורים של אמן.

טרם הספיקה לצאת מן הבנין וכבר הפתה בתדהמה מן המחזה המפתיע שנגלה לפניה. מולה ראתה את בעלה, הצועד יחד עם מלווהו, בדרכם חזרה מבית החולים.

"עם כניסתי לחדר המיון עברתי בדיקות מקיפות", ספר הרב א' לרעייתו המפתעת, "התוצאות ב"ה השביעו את רצון הרופאים והחלט לשחררני לאלתר. אני אמנם עדין תשוש, אבל ברוך ה' הרגשתי השתפרה".

"בשובנו מבית החולים", המשיך הרב א' וספר לתמו, "החלטנו ללכת בדרך העוקפת, כדי לחסוך את העליה המתישה שבדרך הרגילה".

"עוד סיעתא דשמיא של אמן!" הגיבה הרעיה בחיוך.

הרב א' לא הפתע. בתקופה שחלפה מאז החלו להתחזק בביתם בעניית אמן, כבר התרגלו לראות נסים ונפלאות...

"ומה הפעם?" תהה, "האם אמרתם אמן לרפואתי?" נסה להבין.

"הפעם זכיתי לראות תוצאות מידיות מעניית אמן", השיבה הרעיה. "כשספרת שבאת מדרך עוקפת, הרהרתי לעצמי, כי אלו לא הייתי מתעכבת כדי לענות אמן אחר הילדים שהפצירו כל כך, אזי הייתי מוצאת את עצמי עתה צועדת את הדרך הארצה עד בית החולים, כאשר החבילות הכבדות בידי, רק כדי לשמע שבחסידי שמים כבר השתחררת ועלי לשוב את אותה דרך בלילה חשוך לבדי, לבני הבית שהיו ממתינים בקצר רוח לתחלת הסעודה.

כמה עגמת נפש נחסכה ממני ומיתר בני הבית, בזכות שהתעכבתי כדי לענות אמן פאות".

'טיב הקהלה' תצוה תשע"ו

בן רגע היא התעשתה וצלצלה למוקד החרום, ובתוך רגעים ספורים נכנסו אל הבית כונני הצלה, שעזבו את כל עסוקיהם ומהרו להתחיל בפעולות מצילות חיים.

בינתיים התכנסו הילדים באחד החדרים לאמירת תהלים נרגשת. עוד הם מפילים תחנון לרפואת אביהם, התעורר האב מעלפוננו, מביט סביבו פאינו מבין על מה המהומה.

"כפי הנראה מדבר בהתייבשות", פסק הפרמדיק שהספיק להגיע למקום. הוא ערך כמה בדיקות מהירות שאששו את אבחנתו. האב שהשכב על הספה בסלון הבית, הנהן בראשו בחלשה. אכן, בצוהרים שב הביתה ממסע קניות מפרך תחת השמש הקופחת, ומשום מה שכח לשתות קדבצי.

"המצב דורש פנוי לבית החולים", הכריע הפרמדיק תוך כדי שהוא מצמיד ערוי לאב. "יש לבדוק את המצב לאשורו ולודא שלא נגרם נזק פנימי חלילה". ביתה של משפחת א' שכן במרחק כמה דקות נסיעה מהמרכז הרפואי "שערי צדק" בירושלים, וכעבר דקות אחדות כבר היה אבי המשפחה, מלווה בבן משפחה מסור, בפתחו של חדר המיון.

שעה וחצי עברה. בני המשפחה הדואגים לא הצליחו ליצר קשר ולקבל עדכון על מצב האב. השבת הקדושה כבר פרשה את כנפיה. אם המשפחה הדליקה את גרות השבת ולאחר ההדלקה התפללה בדמעות לשלום בעלה. מיד לאחר מכן בקשה האם ללכת לבית החולים כדי להתעדכן במצבו הרפואי של בעלה.

היא מהרה לארז חבילה מכל טוב מאכלי השבת: סלטים, דגים, חלות וזין, כדי לקחתם לבית החולים בעבור בעלה. אחת השכנות התנדבה לשמור על הקטנים והאם עמדה לצאת מן הבית. אלא שאז עכבה אותה הבת הקטנה, כשכוס שתיה בידיה. היא נגשה לאמה ובקשה: "אמא, אני נא אמן אחר ברכתך!"...

טרם נמשיך, נציין כי בבית משפחת א' מקפידים עד מאד על עניית אמן בכונה. לא רק אחר ברכות השחר, כי אם על כל ברכה הנשמעת מפי אחד מבני הבית. גם הילדים הקטנים בבית יודעים כי מכל אמן נברא מלאך, ועתה, כאשר לבם הרך חרד לשלום אביהם, קבלה ידיעה זו בעבורם

ערב שבת קדש בבית משפחת א'. מחוגי השעון מורים כי השבת מתקרבת ובאה. תבשילי השבת כבר עמדו הכן על גבי פלטת השבת, ממלאים את הבית כלו בניחוח ענג ומיוחד שאין דומה לו - ניחוח של שבת קדש.

בסלון הבית ישב אבי המשפחה על יד השלחן הערוך מאתמול בטוב טעם, מזמר ברגש קדש את פסוקי שיר השירים, כשהבנים הגדולים מצטרפים אליו כמקהלה. בתוך המטבח עמדה עקרת הבית, טרודה בסדורים אחרונים לקראת

"עוד כמה מלאכי אמן בודאי יוסיפו זכיות לרפואת בעלי", הרהרה לעצמה, "ובכלל, זוהי הזדמנות להמחיש לילדי את גדל ערכה של כל אמן ואמן", המשיכה האם להרהר.

בית החולים שערי צדק הישן

השבת הממשמשת ובאה.

מסביב התרוצצו הקטנים, לבושים במיטב מחלצותיהם. הנרות כבר הוכנו בקפידה. אמנם נותרו עוד כשעתיים עד להשמע הצפירה המבשרת על זמן הדלקת הנרות, אבל בבית משפחת א' נהגו זה זמן רב להקדים את כניסת השבת.

הכל נראה שלו ורגוע כל כך, עד שלפתע נשמעה צווחה בהולה מן הסלון.

האם רצה אל עבר מקור הרעש. המחזה שנגלה לנגד עיניה הכה אותה בהלם: על הרצפה הבוהקת היה שרוץ אבי המשפחה, שקוע בעלפון עמוק. סביבו עומדים הילדים, צופים בו בחרדה הולכת

פרוט הבקשה בשעת התפלה

"הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן יבוא והכני אם על בני" (לב יב)

מדוע לאחר שבקש "הצילני נא מיד אחי", הוסיף יעקב ופרט "מיד עשו", הלא עשו היה אחיו היחיד ולא היו עוד אחים?

הזהר הק' בפרשתנו (קסט א) מפרש שאמנם ליעקב לא היו עוד אחים, אף לפי שלעיתים משתמשים בתאר "אח" במונח של "קרוב", וכפי שאמר אברהם ללוט (בראשית יג ח): "כי אנשים אחים אנחנו", לכן פרש יעקב בתפלתו כי כונתו לאחיו ממש - לעשו. זאת לפי שבעת שאדם מתפלל, עליו לפרש ולפרט את בקשתו בצורה ברורה.

המשנה ברורה' (קט ב) מביא את דברי הזהר הלל, לגבי ההלכה שמותר לאדם להוסיף ולפרט בקשות פרטיות בכל אחת מן הברכות האמצעיות שבתפלת שמונה עשרה, ואין מורים לו להסתפק בבקשה הכללית שבגוף הברכה.

אלא שיש להבין: מדוע כה חשוב שיפרש האדם את בקשתו בתפלה בפרוטרוט, הלא הקב"ה יודע מחשבות, וכונת האדם גלויה וידועה לפניו?

השל"ה הק' (דרך חיים אות לג) מבאר שעל האדם לפרש תפלתו ולא לסמוך על כונת הלב, לפי שעצם המלים שהאדם מוציא מפיו יש להן כח, שהתבות של התפלה המתהוות

אלא שבעוד המברך מזכיר בפיו רק את שם אדנות, ולשם הוי"ה מכוון הוא במחשבתו בלבד, העונה אמן נחשב כמוציא מפיו את שני השמות, שכן שניהם יחד כלולים, כאמור, בענין אמן שהוא מוציא מפיו, ולפי שהזכרת השמות בפה חשובה מכוננת במחשבה, לכן "גדול העונה אמן יותר מן המברך" (מגלה עמקות' ואתחנן).

רבי יוסף שאול נתנזון באר על פי יסוד זה את דעת זקנו הב"ח (או"ח מז), שיש לפרט בברכת התורה: "ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו". כי הנה לכאורה, בתאר "צאצאינו" כבר כללנו את הבנים ובני הבנים כאחד, וכפי שמוכח מנסח הברכה שאחר המלה: "אשר קדש יד מפתן וחק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קדש", ופרשו התוספות (שבת קלו ב ד"ה ידיד): "ידיד" - זהו אברהם אבינו, "שארו" - זהו יצחק בנו, ו"צאצאיו" - הם יעקב ובניו, שהם צאצאי יצחק?

ברם, לדברי הזהר שבבקשה צריך האדם לפרט את בקשתו היטב, יתבארו הדברים: תפלת "והערב נא" היא בגדר בקשה, ועל כן יש לפרט בה: "וצאצאי צאצאינו", אף ברפת המילה היא בגדר הודאה, ובהודאה די להזכיר בקצור לשון - "וצאצאינו" (יד שאול יור"ד רסה).

מאותיות קדושות, עולות למעלה ובוקעות רקיעים", ועל פן על האדם לבטא בפיו את בקשתו בשלמות.

רבי שמשון פינקוס מבאר ענין זה כך: התפלה אינה פועלת בכת סגלי, כי אם בכת טבעי, שכן הטבעי הקדוש ברוך הוא בטבע הבריאה שבכחו של יהודי להתפלל ולהשע. לפיכך, כפי שאת ההשתדלות הטבעית עושים אנו באפן ברור ומפרט, כך גם התפלה שהיא, כאמור, חלק מן ההשתדלות הטבעית, צריכה להאמר באפן ברור ומפרט ('שערים בתפלה' עמ' צג).

ביסוד האמור מבאר ה'מגלה עמקות' את שגב מעלתה של עניית אמן:

הרוקח מבאר (הל' סעודה סי' של) כי "העונה אמן גדול מן המברך", כדברי רבי יוסי (ברכות נג ב), מפני שבעוד המברך אינו מזכיר בברכתו אלא שם אדנות בלבד, העונה אחריו אמן מאחד בעניתו את שמות הוי"ה ואדנות יחד, שכן אמן היא בגימטריה צ"א, כמנין שני שמות אלו יחד.

ולכאורה יש להקשות, הלא נפסק להלכה (שו"ע או"ח ה א) שבהזכירו שם אדנות באמירת הברכה, על המברך לכוון גם לשם הוי"ה, ואם כן במה גדול כחו של העונה אמן מהמברך, הלא אף המברך מאחד את שם הוי"ה ואדנות?

"הצילני נא מיד אחי מיד עשו"

נא מיד אחי ראשי תבות "אמן", שבקש יעקב כי תתקבל תפלתו בזכות עניית אמן. ואכן זכות זו של עניית אמן היא שעמדה לו להנצל מזרע עשו (מגלה עמקות' פרשת וישלח).

אף אנו, זרע יעקב, נשפים לשמע ברכות השחר מפני המתפללים ותעמד לנו זכות עניית אמן להנצל משונאינו ומבוקשי נפשנו, אמן ואמן.

נא
מיד
אחי

להצטרפות למזכרי הרבים המשכימים קום לענות אמן אחר המתפללים בבית הכנסת, נא מלא את הטפס במכשיר 'נדרים פלוס' ואנו נצר עמך קשר אי"ה לשליחת חמרים. בין ממלאי הטפסים תתקיים אי"ה הגרלה על תלושי קניה בסך 2000 ₪ ברשת יש חסד.

זכות אמן מצילה מן האויבים

"הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו" (לב יב)

דרש רבי נתן נטע שפירא בעל המגלה עמקות:

"נא מיד אחי" - ראשי תבות אמן, וכן יעקב בתפלתו שזכות ענית אמן תעמד לו שתפלתו תתקבל וינצל מעשו אחיו. "ואכן זה הזכות של אמן הועיל לו, שראו פנים אל פנים את מלאכו של עשו ונצל" (מגלה עמקות).

סגלתה של ענית אמן להצלה ולקבלת התפלה מובאת בזהר הקדוש (וילך רפה ב), ואלו דבריו, על פי פרוש 'הסלם' שם:

"כשישראל למטה שומרים עצמם לענות אמן ולכן לבם כמו שצריך... בשעה שמצרים להם, ומתפללים תפלתם לפני אדונם, הקול מכריז בכל העולמות: 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים' (ישעיהו כו ב). אל תקרי 'אמונים' אלא 'אמנים', דהינו ששומרים לענות אמן; כמו שישראל פתחו להם שערי הברכות, כך עתה פתחו שערים, ותתקבל תפלתם כנגד אלו שמצרים להם".

אף ב'תנא דבי אליהו' (רפה יא) דרשו בדומה לכך את הפתוב האמור בשירת דבורה (שופטים ה ב): "בפרע פרעות בישאל בהתנדב עם ברכו ה'".

"מה נתבא דבורה לישראל? אלא כך אמרה להם: במי נפרע להם הקדוש ברוך הוא לישראל מאמות העולם? בבני אדם שמשפיעים ומעריבים לבית הנקסט ולבית המדרש ועונים אמן ומברכים את הקדוש ברוך הוא באמן... עליהם הכתוב אומר (תהלים נה יט): 'פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי'".

כבישת היצר בענית אמן

"הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן יבוא והכני אם על בני" (לב יב)

שערי גן עדן

ענית אמן במשנת בעל ההלולא

על קביעתו של רבי יוסי (ברכות נג ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך", מביא רבי נהוראי ראיה: "שהרי גולרים [=חלים פשוטים] מתגרים במלחמה, וגבורים נוצחים".

מכך שדמה רבי נהוראי את העונה אמן לחלים גבורים המנצחים במלחמה, למד רבי רחמים בוכריץ מגרפא שבכת ענית אמן זוכה האדם להתגבר על יצרו ולכבוש. שהרי לכבישת היצר נדרשת גבורה, וכפי שמלמדת המשנה (אבות ד א): "איזהו גבור? הכובש את יצרו". הדבר נרמז אף בכך שתבות: "הכבש יצרו" עולות בגימטריה שש מאות שלושים ושלוש, בגימטריה של המלים "בעניית אמן" (בגדי שש' [ליוורנו תרנ"ט] ח"ב דף ג ע"ב).

רמז נוסף לכך שהעונה אמן זוכה להנצל מיד היצר הרע, מביא הרב מסלונים בעל ה'דברי שמואל' מכך שבתפלתו של יעקב להנצל מעשו אחיו, המסמל את היצר הרע, הוא מזכיר את המלים: "נא מיד אחי", שראשי תבותיהם אמן ('דברי שמואל' וישלח).

מאה ברכות - שרש כל הברכות

"ויאמר עשו יש לי רב אחי יהי לך אשר לך" (לג ט)

רש"י פרש (על פי בראשית רבה יח יא) שבפתוב "אחי יהי לך אשר לך" הודה עשו שאינו מערער עוד על הברכות שקבל יעקב מאביו, ומעתה ואילך הוא מסכים שהן שיכות ליעקב.

ומזן שבאמרו "יהי לך אשר לך" התכונן עשו לברכות שקבל יעקב מיצחק, הלא בפשטות תגובתו זו של עשו היתה מכוננת למתנות ששלח לו יעקב?

מבאר ה'דגל מחנה אפרים':

בתשובתו ליעקב הזכיר עשו פעמים את המלה "לך" - "יהי לך אשר לך", ופעמים "לך" הוא בגימטריה מאה. ולפי שאמירת מאה ברכות היא שרש כל הברכות וההשפעות הטובות, נמצא שבכך שאמר עשו ליעקב "יהי לך אשר לך", הודה לו על ברכות אביו.

אמן - הצהרת אמונה בביאת המשיח

במסכת ברכות (נג ב) אמרו חכמים: "גדול העונה אמן יותר מן המברך". את הטעם לכך פרש ה'בת עין': כיון שאמן היא ראשי תבות 'א-ל מלך נאמן' (שבת קיט ב), נמצא שבפדו המברך מזכיר רק 'א-ל מלך' בנסח הברכה, העונה אמן מוסיף אף את התאר "נאמן" שמשמעותו - נאמן עלינו ה' שיגאלנו מהרה כהבטחתו, ובכך גדלה מעלתו על מעלת המברך ('בת עין' פרשת ויקהל).

העבודה הגדולה בענית אמן

עוד דרש ה'בת עין':

"הלוי" - בגימטריה 'אמן'. ללמדנו, כי כפי שלשון "הלוי" מסמלת חבור והצטרפות, פכתוב (בראשית כט לד): "הפעם ילונה אישי אל", כך אף ענינה של אמן הוא חבור וצירוף שמות הקדש, שכן הגימטריה של אמן היא בגימטריה של שם הוי"ה ושם אדנות יחד. על פי זה יש לדרש את הכתוב (שמות לח כא) "אשר פקד על פי משה עבדת הלוי", כמזהיר על העבודה הגדולה שיש בענית אמן, שתעשה בכונת צירוף שמות הקדש ('בת עין' פרשת פקודי).

ה'בת עין' י"ב בבסלו תר"א

רבי אברהם דב מאורוויטש נולד בערך בשנת תק"כ בעיר חמילניק שבאוקראינה, לאביו רבי דוד שמש כמגיד מישורים בעיר. כבר משנות ילדותו המקדמות שקד על דלתי תורה תחת יד אביו, וסגל לעצמו גנאי קדשה.

בהגיעו לפרקו לקחו רבי נתן נטע, רבה של אורוויטש ומתלמידי הבעל שם טוב, כחתן לבתו. אחר נישואיו הצטרף לחמיו בביתו ונעשה אל המגיד מצ'רנוביל. לאחר פטירת המגיד נסע ה'בת עין' לבנו רבי מרדכי, כמו כן הסתופף בצל רבי לוי יצחק

השלט בחזית בית הכנסת של ה'בת עין' בצפת

מברדיצ'וב.

עם פטירתו של אביו, עוד בטרם מלאו לו עשרים שנה, נקרא למלא את מקומו בעיר חמילניק. ואולם תקופה קצרה לאחר מכן נפטר חמיו, והוא נקרא למלא את מקומו ברבה של אורוויטש. על כס הרבנות באורוויטש ישב ארבעים שנה.

בשלהי שנת תקפ"ה נקרא ה'בת עין' לכהן ברבה של ז'יטומיר, שהיתה מטרופולין של תורה וחסידות. לארך השנים הסתופפו תלמידים רבים בצלו, למדו תורה מפיו ובקשו לחזות בעבודתו ובתפלתו ולהתברך מפיו.

בשנת תקצ"א עלה לארץ ישראל, אליה נספך כל ימיו, הקים את בית מדרשו בעיר צפת וכהן כרב קהלת החסידים בעיר. בכ"ד בטבת תקצ"ז, בעודו עומד בתפלה בבית מדרשו, ארעה רעידת אדמה בצפת ובסביבותיה. ה'בת עין' קרא למתפללים להתאסף סביבו, ואף שבית המדרש התמוטט, המקום בו עמד הוא והמתפללים שסביבו נשאר עומד על תלו.

ב"ב בבסלו תר"א הסתלק, והובא למנוחת עולמים במערה שבבית הקברות העתיק בצפת. רבי אברהם דב לא הותיר אחריו זרע של קימא, ואולם השאיר אחריו ברכה את ספרו 'בת עין' שהתפרסם בקרב בית ישראל.